

До
Председателя на Националния съвет по
наркотични вещества г-н Кирил Ананиев

Секретаря на Националния съвет по
наркотични вещества г-жа Славейка
Николова

Председателя на Комисията по
здравеопазването към Народното събрание
д-р Даниела Дариткова-Проданов

Замесник-министъра на правосъдието проф.
Николай Проданов

СТАНОВИЩЕ

От Димитър Карагегов

В качеството си на програмен мениджър на
фондация „Българско либертарианско общество“
с идентификационен номер: 176624477 и адрес
на седалище

София

Младост 1, бл. 46, вх 7, ап. 109
тел. 0883462694

Относно провеждане на обществено обсъждане по приемането на Проект на Решение
на Министерския съвет за приемане на Национална стратегия за борба с
наркотиците 2019-2023 г.

УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН АНАНИЕВ,
УВАЖАЕМА ДОКТОР ДАРИТКОВА-ПРОДАНОВА,
УВАЖАЕМА ГОСПОЖО НИКОЛОВА,
УВАЖАЕМИ ПРОФЕСОР ПРОДАНОВ,

С настоящото Становище изразяваме своята позиция, касаеща проект за **Национална стратегия за борба с наркотиците 2019-2023 г.** (наричана за по-кратко „Стратегията“) и прилежащия ѝ **План за изпълнение на Национална стратегия за борба с наркотиците 2019-2023** (наричан по-кратко „Планът“).

При изготвянето на Стратегията са допуснати **съществени неточности и констатации, които не отговарят на фактическата истина** и данните, с които Министерство на здравеопазването (МЗ), Националният съвет по наркотични вещества (НСНВ или наричан за по-кратко Съвета) разполагат. В Стратегията липсват конкретни ангажименти за изпълнението на ключови нейни елементи и параграфи, което е притеснително. С тревога отбелязваме и **липсата на съществени промени от досега поетия курс** на политика по отношение на наркотиците, който обективно не доведе до положителни резултати вече над 20 години. В допълнение на това в Стратегията са предвидени разходи по пера, които смятаме за излишни или нецелесъобразни.

ЧАСТ I

Елементи от Стратегията, които не отговарят на обективната истина и данните, с които МЗ и НСНВ разполагат

1. Стратегията е основана на интегриран и балансиран подход и е в унисон с международни документи като декларацията на Специалната сесия по наркотиците на Генералната асамблея на ООН през 2016 г., Стратегията на ЕС за борба с наркотиците (2013-2020 г.), Планът за действие на ЕС относно наркотиците (2017–2028) и други.

Отчитаме, че основни позиции от тези документи са пренебрегнати и мерки по основни стратегически цели липсват. Това прави Стратегията изключително небалансирана. Международните документи действително обръщат внимание на конкретни мерки за ограничаване търсенето и предлагането, които са приложени в Стратегията, но също така препоръчват и:

1.1 Ограничаване на рестриктивното законодателство - нещо, което в Стратегията е изцяло пропуснато.

Например Специалната сесия по наркотиците на Генералната асамблея на ООН през 2016 г. призовава за:

*“... преглед в рамките на националните правни системи на вътрешното законодателство и регулаторни и административни механизми, както и процедури... с цел опростяване и оптимизиране на тези процеси и премахване на **неоправдано рестриктивни разпоредби и пречки**, където те съществуват, за да се гарантира **достъп до контролирани вещества за медицински и научни цели**, включително за облекчаване на болка и страдание...”*

Припомняме, че през 2016-а по предложение на Министерски съвет, ЗКНВП беше променен и възможността за използване на вещества от Списък 1 “...за медицински цели” беше премахната изцяло. По този начин всеки български гражданин, използващ конопени екстракции за лечение или облекчаване на болките си например е подложен на

криминално преследване. Данни за такива случаи са налице и са известни на обществото чрез средствата за масово осведомяване. В Стратегията отсъстват предложения за хармонизиране на нашето законодателство с това на останалите държави от ЕС или пък със становището от Специалната сесия по наркотиците на Генералната асамблея на ООН, касаещо използването на контролирани вещества в медицината и науката.

Стратегията на ЕС за борба с наркотиците (2013-2020 г.) също засяга релевантен на темата въпрос, който отсъства от Стратегията. В екшън плана под мярка 49 намираме желание от страна на мониторинговата агенция да изследва подробно темата за легализация на канабиса, докато в Стратегията тази тема е отчетена като “заплаха” за изпълнението на целите ѝ:

“...и своевременно да предоставя обновена информация, през EMCDDA, на анализа от 2017-та, касаещ легализацията на канабиса в ЕС, както и да продължи да наблюдава и докладва при легализация на канабиса на национално ниво и в трети страни”

Изваждането на конопеното растение от най-рестриktivните списъци е обект и тема на дебат и в други международни организации. Например очаква се официалната позиция на Световната здравна организация, с която да поиска изваждането на канабиса от Единната конвенция от 1961 г., с което НСНВ е запознато и дори е тема на дебат по време на редовното заседание на съвета през юни тази година. Стратегията освен, че не отчита настъпващата промяна в международните спогодби за класифициране на конопеното растение, окачествява практиките в останалите държави-членки на Европейски съюз като “заплаха”, поставяйки под въпрос членството на България в европейското семейство. Тази тема ще бъде засегната по-подробно и в следващите точки на настоящото становище.

1.2 Включване и активно участие на гражданското общество в изработването на политиките по отношение на наркотичните вещества, тяхното прилагане и оценяване.

“Ние признаваме, че гражданското общество, както и научната общност и академичните среди играят важна роля за справяне и противодействие на световния проблем с наркотиците и отбелязваме, че засегнатите страни, техните представители и субектите на гражданското общество, когато е възможно, трябва да бъдат допуснати да вземат участие във формулирането, прилагането и предоставянето на съответни научни доказателства и оценката на политиките и програмите по контрол на наркотичните вещества, и в това число признаваме важноста на сътрудничеството с частния сектор.”

“Насърчаване и промотиране на активното и значимо участие и включване на гражданското общество, включително неправителствени организации, както и млади хора, употребяващи наркотици и клиенти на свързани с наркотиците услуги, в разработването и прилагането на политиките по отношение на наркотиците на национално, европейско и международно ниво.”

В екшън плана на ЕС участието на гражданското общество, дори е посочено като индикатор за успешно прилагане на Стратегията:

“- Включване на гражданското общество в прилагането на стандартите, включително в планирането и прилагането”

“Цел 9. Гарантиране на участието на гражданското общество в политиките по отношение на наркотиците”

“Действие 31. Насърчаване и засилване на диалога с гражданското общество и научната общност във формулиране, прилагане, мониторинг и оценка на политиките в областта на наркотиците на равнището на държавите-членки и ЕС”.

Като едностранни участници в диалога между гражданите и органите, натоварени с провеждането на политики по отношение на наркотиците можем да заявим, че никакъв прогрес по тези цели не е постигнат и настоящата Стратегия не обещава никакви стъпки в тази посока.

Въпреки открита процедура за подбор и покана от страна на секретаря на НСНВ за участие на НПО представители в съставянето на тази Стратегия, такива не бяха допуснати. Въпреки поне три издигнати и внесени в секретариата на НСНВ кандидатури още през юни 2018-та, дори не получихме отговор - отказ или нещо друго. Комуникацията бе преустановена едностранно от страна на НСНВ и МЗ.

Въпреки, че правилникът на НСНВ предвижда, при определени обстоятелства, съветът да приема представители на гражданското общество до заседанията си, Съветът не е ползвал нито веднъж от това си право при прилагането на предходната стратегия.

Въпреки внесени искания на представители на НПО сектора, занимаващи се с проблемите, свързани с наркотиците, от януари 2018-та и август 2018-та, с искане за нормативни промени, касаещи гарантиран достъп на гражданското общество до дневния ред и заседанията на НСНВ, както и интегриран подход и съвместно провеждане на политики по намаляване на вредите, промяна в нормативната уредба и други, исканията бяха вкарани в дневния ред на Съвета почти две години по-късно и единодушно отхвърлени след изключително кратък и несвойствен дебат по същество.

1.3 Изготвяне на политики и мерки за ограничаване вредите от употреба на наркотични вещества

Уви, въпреки, че са споменати в Стратегията като основна задача пред “Ограничаване на търсенето”...

“От важно значение е подпомагане на програмите за намаляване на вредите от употребата на наркотични вещества, включително осигуряване на финансиране на тяхната дейност.”

...такива мерки липсват и в Стратегията, и в Плана. Досега, освен ако не сметем като такава Метадоновата програма, други политики по ограничаване на вредите от употреба не са провеждани и при реализирането на предишните стратегии, което ни кара да се

притесняваме, че точно това ще се случи и при предложената, въпреки ясните указания, предоставени Специалната сесия по наркотиците на Генералната асамблея на ООН през 2016 г., Стратегията на ЕС за борба с наркотиците (2013-2020 г.), плана за действие на ЕС относно наркотиците (2017–2020).

2. Най-масово употребяваното наркотично вещество в България е марихуаната.

Това е фактически невярно твърдение, което лесно може да бъде оборено от данните на Националния фокусен център за наркотици и наркомании, които ежегодно се изпращат към Европейската мониторингова агенция (EMCDDA), данните от проучвания през 2015-та и 2017-та по ESPAD и други. Според тях, най-масово и често употребяваният наркотик сред младежите е **алкохолът** - двойно по-популярен от канабиса (27% употребили канабис в последните 30 дни, за сметка на 59% употребили алкохол).

Понеже не са налични общественодостъпни данни за броя на зависимите от алкохол пълнолетни български граждани, съдим от неофициалните, а те сочат за поне 200 000 души. Това е в пъти повече от редовно употребяващите канабис според данните на НФЦНН.

Дори авторите на Стратегията да са имали предвид незаконните наркотични вещества, отново алкохолът е безспорен лидер по незаконно производство и консумация. Припомняме, че според чл. 234 от Наказателния кодекс нерегламентираното държане и производство на алкохол и други акцизни стоки е криминално деяние, сравнимо по тежест и санкция с държането и производство на вещества от Списък 1.

“Който произвежда или държи с цел разпространение алкохол, алкохолни напитки или

тютюневи изделия без надлежно разрешително, в немаловажни случаи, се наказва с лишаване от свобода от една до шест години и глоба от двадесет хиляди до сто хиляди лева”

Считаме това за **съществен пропуск** в Стратегията, който тотално измества фокуса от наистина важния проблем, касаещ общественото здраве - прекомерната употреба на алкохол, към не така належащия проблем с употребата на канабис и конопени продукти. Тревожна е липсата на мерки, насочени конкретно към ранната възраст на първа употреба на алкохол, притеснително големите нива на редовна употреба на алкохол сред тийнейджъри и възрастни. Ако Стратегията действително цели повишаване на общественото здраве, то би следвало приоритетно мерките да са насочени към най-големия причинител на проблеми за общественото здраве. **Дори само пропусъкът на този съществен факт, смятаме, че налага цялостното преосмисляне на Стратегията и приоритизирането на мерки, адресиращи алкохолната зависимост и младежка употреба на алкохол.**

3. Недействителни данни относно смъртността, причинена от наркотици в България

В Стратегията четем, че се наблюдава „леко увеличаване на броя на смъртните случаи, свързани с употреба на наркотици. Според Национален статистически институт през 2017 г. са регистрирани 18 такива смъртни случая в страната, докато през 2014 г. са били 15. Тези данни са по-ниски в сравнение със стойностите през 2007 г., когато са били 52 случая, а през 2008 г. – 74.“

Пределно ясно е на членовете на НСНВ, на участниците в работни групи, изготвяли Стратегията и на членовете на НФЦНН, които изготвят тази статистика, че тя е крайно невярна. Дори самите членове на НСНВ го споделят:

*„Проблемът при нас е особено очевиден, поради това, че в България няма отделен регистър на смъртността, където отделните случаи да се кодират по вид и причина на настъпване на смъртността. Именно по тази причина последните години България докладва официално, като информация от Националния статистически институт много малък брой случаи. Например за 2017 г. посочените случаи на смърт в резултат на употреба на наркотици са 18. Сами разбираме, че за населението на страната 18 случая, дължащи се на употреба на наркотици са неразумно малко. Това показват и данните, които Европейският мониторингов център, след проведено проучване от тяхна страна и екстраполацията на нашите данни всъщност показват, че този брой реално е по-голям и се оценява на около **150-200 човека на година.**“*

От заявеното по-горе става ясно, че изготвилите Стратегията залагат в нея неверни данни, за които вече знаят, че са неверни. Как да очакваме, че заложените мерки в нея са адекватни ако дори статистическите данни, на които тя стъпва са съзнателно манипулирани. Ако ги приемаме за достоверни, според данните на НСИ смъртните случаи в следствие употреба на наркотични вещества през 2018-та година са 0 (нула)

ЧАСТ II

Стратегията съдържа цели, за които няма разписани методи за постигането им и/или липсват обективни критерии за ефикасност на приложените мерки

Смятаме за тревожно явление декларирането на стратегически цели, приоритети и очаквани резултати в Стратегията, без изписани конкретни мерки и респективно - ангажименти за постигането на тези мерки и приоритети. Притеснени сме, че както при предишните стратегии, изключително важни за общественото здраве мерки няма да бъдат приложени, защото не присъстват в плана за действие. Липсата на обективни критерии и индикатори за успешността на заложените в Стратегията мерки също разкрива проблема за бягане от отговорност на лицата и институциите, ангажирани с опазване на общественото здраве и провеждането на политики по отношение на наркотиците.

1. Липсват обективни критерии за успешност на Стратегията и оценка на успешността на предишните стратегии.

Националната стратегия за борба с наркотиците 2003-2008 не предвижда изготвянето на независима оценка и такава не ни е известно да е правена.

Националната стратегия за борба с наркотиците 2009-2013 също не предвижда изготвянето на независима оценка за ефикасност такава не ни е известно да е правена.

Национална стратегия за борба с наркотиците 2014-2018 обаче предвижда изготвянето на такава. *“След изтичане срока на Националната стратегия следва да бъде извършена независима оценка за изпълнението ѝ.”* Даже тази оценка е разписана като стратегическа задача №24 със срок за изпълнение 2018-та година и отговорник - председателя на НСНВ Такава обаче не е изготвяна, предоставяна за одобрение от НСНВ и/или публикувана за обществено обсъждане.

Изводът е, че през последните 16 години НСНВ провежда политики по отношение на наркотиците, без никаква обективна оценка, дали тези политики довеждат до *“намаляване на търсенето”, “намаляване на предлагането”, “намаляване на вредите от употреба”, “грижа за общественото здраве”* и/или други обективни критерии за успешност.

Нашата организация направи опит за такава оценка на базата на обективни критерии през 2016-та година. Като такива заложихме - брой на употребилите поне веднъж незаконно вещество, брой на редовно употребяващи незаконни вещества младежи, брой на задържани за притежание на незаконни вещества, брой осъдени за престъпления, свързани с притежание и разпространение на незаконни вещества.

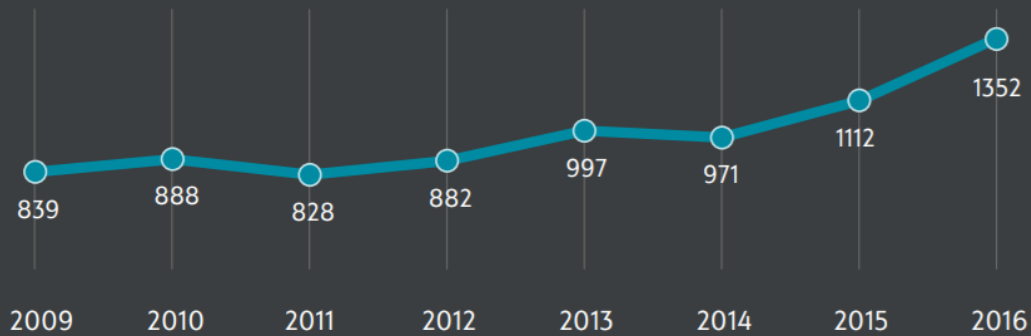
Резултатите са повече от тревожни. Данните на EMCDDA показват постоянен и значителен ръст във всеки един от показателите за употреба, а статистическите годишници на МВР показват увеличаване на работата на полицаите по случаи на закононарушения, свързани с наркотици.

Редовно употребяващите млади се утрояват в периода на действие на последните две стратегии. Броят на задържаните лица расте всяка година. Все повече хора биват

осъждани за притежание на забранени вещества и в голямата си част говорим за държатели на малки количества - под 1 грам канабис. В голямата си част това са млади хора, които пред органите на МВР посочват, че са трудово ангажирани или учащи.

Осъждани лица, заловени с наркотици

Данни: МВР

Общество, независимо от наркотици? **Не.**

Дял на употребилите канабис, % от населението

данни: EMCDDA

Общество без гилъри? Категорично не.

данни: МВР, ВСС, НСИ

На фона на тези тревожни данни, безспорно доказващи неуспеха на предишните три стратегии, ни се предлага нова, която значимо не се различава от предходните. Молим авторите на Стратегията да ни отговорят поне на тези въпроси:

- Как очакват повишаване на общественото здраве, след като в следващите 4 години смятат да правят същото, което не повиши общественото здраве и не намали редовно употребяващите през последните 15 години, а точно обратното – утрои ги?
- Защо изобщо залагат в Стратегията изготвянето на независима оценка, след като нямат намерение да направят такава, точно както не са направили такива за последните 3 стратегии?
- Струва ли си обществото ни да изгуби още 4 години с безпредметна Стратегия, която няма дори да започне да решава проблемите на политиката ни по отношение на наркотиците и кой ще поеме отговорността след 4 години?

2. Мерки и приоритети от Стратегията, за които няма яснота по какъв начин ще бъдат изпълнени

2.1 Като цяла основна стратегическа цел в Стратегията е предвидено “усъвършенстване, развитие и актуализация на нормативната уредба” (точка 5).

Дори в раздела за задачи са налице и такива, свързани с въпросната точка 5:

„- Провеждането на сериозна дискусия с представители, както от страна на всички заинтересовани институции, така и с представители на организации на гражданското общество с експертиза в тази област.

- Необходимост от преосмисляне на законодателството в цялост и създаването на една всеобхватна правна рамка, чрез отстраняване на слабостите на уредбата.

- Подобряване на нормативната уредба, свързана с наркотичните вещества“

Като организация, която от 7 години вече ежедневно се сблъсква с проблемите на родното ни законодателство по отношение на наркотиците и защитава човешките права и интересите на употребяващите забранени субстанции българи, приветстваме идеята и можем да добавим още аргументи и мотиви в подкрепа на необходимостта от усъвършенстване на законодателството и нови принципи зад ЗКНВП и точките в НК, касаещи наркотичните вещества:

2.1.1 Законодателството ни по отношение на наркотиците не е променяно съществено от 15 години, а още при приемането си е морално остаряло.

Принципите и философията зад политиката ни по отношение на наркотиците, в частност наказанията, свързани с притежание, са заимствани от Конвенцията на обединените нации за борба срещу незаконния трафик на упойващи и психотропни вещества от 1988 г., където за пръв и последен път простото притежание се дефинира като престъпление, за което трябва да се носи наказателна отговорност.

*“Отчитайки своите конституционни принципи и основни положения на своята правна система, всяка страна взема такива мерки, които могат да бъдат необходими, за да признае за **престъпление** в съответствие с националното си законодателство, когато действието е извършено преднамерено, **държането**, закупуването и култивирането на упойващи или психотропни вещества за лична употреба в нарушение на разпоредбите на Конвенцията от 1961 г., изменената Конвенция от 1961 г. или Конвенцията от 1971 г.”*

Това, което законодателят ни пропуска да отбележи през годините е, че в семейството на Европейския съюз, **този модел е отречен много скоро, след приемането на Конвенцията и напълно изоставен в значителен брой държави от ЕС**, дори преди България да стане част от европейското семейство. Още през 1997, с приемането на Договора от Амстердам, Европейският съюз залага, в един от основополагащите си документи, принципа, че основната цел на ЕС е борбата **с негативните последици от употреба**, а не притежанието.

“Общността допълва действията на държавите-членки за намаляване на вредите, свързани с наркотиците, включително информация и превенция.”

Именно, в унисон с тази нова рамка, се изготвя и Планът за действие 2000-2004, в който се залага на презумпцията, че употребата на наркотични вещества е преди всичко **здравен проблем**.

Неслучайно специална комисия към Европейския парламент през 2002 г. опитва отмяната на Конвенцията от 1988 г. с мотиви:

“Въпреки масовото разполагане на полицейски и други ресурси за прилагане на Конвенциите на ООН, производството, потреблението и трафикирането на забранени вещества се увеличиха експоненциално през последните 30 години, което може да бъде определено единствено като провал, който полицията и съдебните органи също признават като такъв... Политиката за забрана на наркотиците, основана на

Конвенциите на ООН от 1961, 1971 и 1988 г., е истинската причина за нарастващите щети, които нанасят производството, трафика, продажбата и употребата на незаконни вещества върху цели сектори на обществото, върху икономиката и публичните институции, нарушаващи здравето, свободата и живота на хората.”

През 2019-а година, в България, **липсва здравен подход към проблема**. При нас той остава преди всичко въпрос, разглеждан от правораздавателната система, а не от здравната. Вместо здравни грижи - затвор. Вместо рехабилитация - условна присъда. Вместо обратно включване в обществото - отново затвор.

В Стратегията също се споменава недостатъците на законовата ни рамка във възможността за замяна на криминалното преследване с терапевтична помощ, социална консултация, пробация или друго. Редно е тогава в нея да се изработи и ясен път за постигането на тази законодателна инициатива. Не са включени никакви последващи стъпки, чрез които отговорните институции да изработят предложения към законодателя за интегрирането на такива политики.

2.1.2. Българското законодателство по отношение на наркотичните вещества е сред най-рестриktivните в ЕС

Въпреки че спогодбите от Маастрихт и Амстердам дават сравнителна свобода на държавите-членки да провеждат своя визия за политика по отношение на наркотиците и образувалите се тогава няколко идейни лагера (Холандия и Бенелюкс с балансиран подход към декриминализация срещу “наркоманията е морален проблем” на скандинавските държави например), то днес ситуацията е коренно различна. **България е сред последните държави, в които всякакво по размер притежание се наказва с криминална санкция**. Не се отчита и разделянето на “леки” и “тежки” наркотици в законодателството, нито изваждането на канабиса от останалите вещества. В добавка на това, България е единствената държава от ЕС, която изследва водачите за специфични метаболити, лесно откриваеми дори седмици след последна употреба на наркотично вещество и по този начин **наказва с криминално преследване и затвор водачи на МПС**, които шофират “...след употреба” на наркотични вещества.

Предоставяме кратка справка за законодателството, касаещо притежания на дребни количества, които могат да се смятат “за лична употреба” в различните държави-членки:

Австрия - Декриминализирано е притежанието и култивацията на малки количества канабис в домашни условия след 01.01.2016 г. Максималната присъда за притежание на други наркотични вещества е 6 месеца затвор, а максималната - година. Предлагат се редица опции за замяна на присъдата с терапия, пробация и други.

Белгия - Притежанието на канабис е отделено като нарушение от останалите забранени вещества, като то се наказва с **глоба между 120 и 200 евро** за количества над 3 грама. Количества до 3 грама не се преследват. Притежанието на други забранени субстанции се наказва със затвор от 3 месеца до 5 години при значителни количества.

Германия - Дадена е свобода на различните провинции да определят “малки количества” от различни вещества - канабис, хероин, MDMA, метамфетамин, които да са освободени

от наказателна отговорност. В противен случай важи федералният закон, който предвижда максимална присъда от 5 години затвор, но са дадени **редица възможности за замяна на присъдата**.

Гърция - Култивацията на канабис за лична употреба и притежанието на други забранени субстанции в малки количества, които могат да бъдат приети за лични нужди, се наказва с не повече от 5 месеца затвор. Съдиите преценят кога да сметнат намереното като количество за “лична употреба” според вида на веществото, масата и чистотата.

Присъдата се отменя, ако лицето се запише на терапевтичен курс.

Дания - Предвиждат се наказания за притежание на забранени вещества, които варират между глоба и до 2 години затвор. В общите случаи, когато става дума **за количества за лична употреба се налага глоба**, която варира според количеството и вида на веществото.

Естония - За малки количества се налага глоба до 1200 евро или задържане до 30 дни. При значителни количества се предвижда по-сериозна присъда - затвор, но ако присъдата е в рамките между 6 месеца и 2 години - **може да бъде заменена с терапия**.

Ирландия - Притежанието на канабис се наказва с **до 400 евро глоба** при първо провинение и по-високи глоби при следващи. Притежанието на други забранени вещества се наказва с до 12 месеца затвор.

Испания - Консумацията и **притежанието на малки количества забранени субстанции е декриминализирано** и се наказва с глоба, започваща от 601 евро. Култивацията на канабис в домашни условия не се преследва от закона. Провинциите имат относителна свобода да провеждат своя политика, като на места съществуват т.нар. “канабис клубове”.

Италия - При притежаване на малки количества и първо нарушение **не се налага санкция. При повторно санкцията е административна**. За вещества, които са причислени към списъците с опасни такива, притежанието може да доведе до една година затвор.

Кипър - Притежанието на всякакво количество може да доведе до присъда, която достига 12 години в максимален размер. За млади нарушители (до 25 години) се налага максимална присъда до 1 година. Въведени са и алтернативи на ефективната присъда - подведените под отговорност могат да заменят евентуална присъда с престой в психиатричен център за лечение на зависимости.

Латвия - **Притежание на малки количества е освободено от наказателна отговорност** и се носи административна - предупреждение или глоба до 280 евро. По-сериозни нарушения могат да доведат до максимална присъда от 3 години затвор.

Литва - Употребата на наркотични вещества на публично място е административно нарушение, на което се налага глоба. След 2017-а са **въведени лимити на количества** за всяко вещество, които ако са за лична употреба, а не продажба, се наказват с обществено полезен труд или домашен арест до 45 дни.

Люксембург - Притежанието на канабис е декриминализирано и му се налага **единствено глоба**. Притежанието на малки количества други забранени вещества могат да доведат до **присъда от 8 дни до 6 месеца**. Присъдата се отменя ако лицето потърси професионална помощ и терапия. През юли 2019-та Министерството на здравеопазването на Люксембург обяви план за пълната легализация на канабиса в рамките на 2 години, давайки заявка да са първата държава от ЕС, която разрешава напълно рекреационната употреба на билката.

Малта - Притежанието на количества канабис за лична употреба се наказва с **глоба между 50 и 100 евро**, а на други забранени субстанции - между 75 и 125 евро. При повторно нарушение обаче лицето бива пращано на консултация със социален работник. Отглеждането на до едно растение канабис не се смята за криминално деяние.

Нидерландия - Създадена е **частична регулация за търговия с канабис**, канабисови продукти и други “леки наркотици” като продукти, съдържащи псилоцибин, например. Зададени са количествени граници за по-голямата част от забранените вещества, които не се преследват от полицията.

Обединено Кралство - Притежанието на малки количества канабис може да доведе до **3 месеца затвор**, на други забранени вещества като кокаин и хероин - 5 месеца. Прави се разлика между притежание с цел употреба и притежание с цел разпространение и трафик.

Полша - Всяко притежание може да доведе до ефективна присъда до 3 години затвор. След 2011-та обаче е дадена възможност, по преценка на съдията, и когато става дума за притежание на малки количества за лична употреба, присъдата да бъде намалена на 1 година или да бъде изцяло заменена с глоба.

Португалия - Притежанието и придобиването на всички забранени субстанции е **декриминализирано**. Освободени от наказателна отговорност са количества, които се смятат за достатъчни за не повече от 10-дневна употреба. Нарушителите биват препращани към социален работник, който им предлага различни социални услуги в зависимост от специфичните му нужди - терапия, работа, обратно включване в обществото и т.н.

Румъния - Наказанията за просто притежание варират от парична глоба до 3 години затвор като **присъдата може да бъде заменена с доброволно записване в интегрирана рехабилитационна програма**.

Словакия - Притежанието на малки количества от което и да е забранено вещество може да доведе до 3 години затвор, а в по-големи - до 10 години. **Ефективната присъда може да бъде заменена с обществено полезен труд или домашен арест**.

Словения - Притежанието на което и да е забранено вещество в малки количества се счита за **дребно нарушение и се наказва с глоба**. По-сериозните нарушители могат да заменят ефективната присъда като се запишат в социална програма за рехабилитация.

Унгария - Притежанието на малки количества се наказва със затвор до 2 години, но има възможност за **замяна на присъдата ако лицето се запише в терапевтична програма**. Не може да се замени при повторно нарушение, извършено в рамките на 2 години след първото.

Финландия - Притежанието на малки количества се наказва с глоба или с присъда до 6 месеца затвор. Преследването може да бъде отменено ако нарушението се сметне за маловажно, макар и рядко да се практикува.

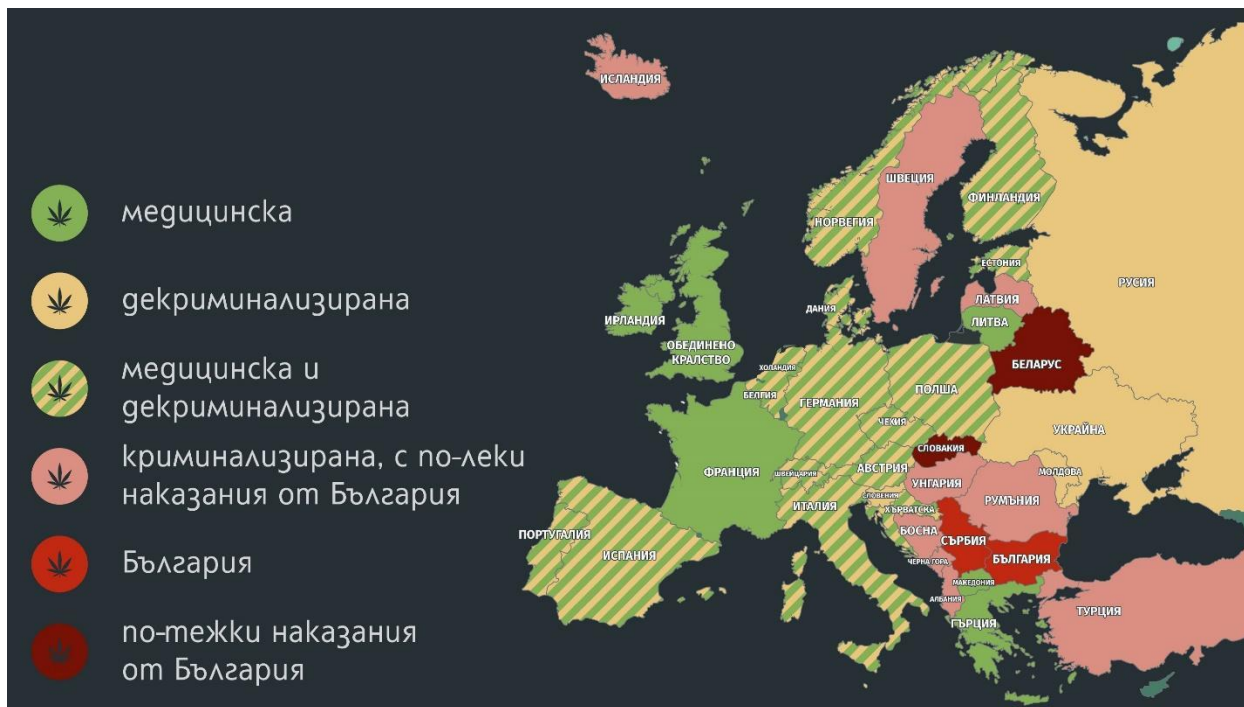
Франция - Притежанието дори на малки количества се преследва криминално като максималната присъда за количества за лична употреба е 1 година затвор и глоба. Честа практика е обвиненията да бъдат снемани, когато става дума за дребни нарушения.

Хърватия - Притежаването на забранени субстанции в количества, които могат да бъдат сметнати за дребни, се наказва с **глоба между 650 евро и 2600 евро**. Кой количества са дребни преценява съда.

Чехия - Притежанието на дребни количества от **всички забранени субстанции се счита за декриминализирано деяние и се наказва с административна глоба до 550 евро**. Максималната присъда за “значителни количества” е 2 години. Притежаването на до 10 грама канабис и култивацията на до 5 растения е декриминализирано и се наказва с глоба, която рядко се налага.

Швеция - Всяко притежание е криминализирано. Деянията се степенуват като дребни, нормални, сериозни и много сериозни. Дребните довеждат до глоба или затвор до 6 месеца, докато сериозните и много сериозните могат да доведат до 10 години затвор.

Според българското законодателство всяко притежание е криминално деяние и освен редките случаи, в които лицето е осъдено само на парична глоба, то законът не предвижда нищо друго освен лишаване от свобода. Дори в обсъжданата Стратегия е изтъкнато, че **българското законодателство не предвижда алтернативи на криминалното преследване**. Не са предвидени механизми, с които на провинено лице, дори за малки количества, да му бъде предложена рехабилитация, пробация, социална програма като алтернатива на лишаването от свобода или пък просто да бъде освободен от наказателна отговорност за сметка на административна такава. Действително през годините са правени опити за облекчаване на режима с въвеждането например на ал. 5 към чл. 354а от НК „*В маловажни случаи по ал. 3 и 4 наказанието е глоба до хиляда лева.*“, но наш анализ показва, че тази възможност се използва рядко. Едновременно с това неяснотата по отношение на това кой случай е маловажен по смисъла на този закон дава широко поле за злоупотреба от страна на районните съдилища, които постигат огромен брой осъдителни присъди за количества под 1 грам.

От „Протокол-решения“ от третото редовно заседание на Националния съвет по наркотични вещества от 05.12.2018г. става ясно, че Секретариата е възложил на МВР да изпрати запитване към страните-членки на ЕС относно законодателни мерки, свързани с алтернатива на наказанията. До ден днешен такива не са предоставени от МВР на вниманието на НСНВ, нито са включени като конкретни точки за изпълнение в Стратегията. Това е изключително притеснително забавяне и неизпълнение на поет ангажимент и работа по задача, която не само нашата организация смята за първостепенна при следващата стратегия, а очевидно и самият НСНВ. По по неизвестни на нас причини обаче, Съветът е решил да пренебрегне това в проекта си за Стратегия. Още повече, при обсъждане на Стратегията по време на заседания на НСНВ и **други членове изпитват нашите опасения:**

*„На министерство на Правосъдието може би преди половин година му беше предоставен един документ, който е изготвен от Европейския център за мониторинг на наркотици и наркомани, който съдържа алтернативни наказания за наркомани и добрите практики, които са представени почти във всички европейски държави. Ние не искаме да прилагаме или да мислим и да работим в посока на нещо, което не работи в света, не дава добри практики и ние да бъдем новатори в нещо. Предложихме да се разгледат поне някакви възможности по отношение на лица, които употребяват наркотични вещества, зависими са психически, сами по собствена воля, никога няма да потърсят помощ, защото от физическата до психическата зависимост има огромна разлика и само и единствено някаква допълнителна мярка може да го принуди да се подложи на такъв вид лечение. Това е един огромен проблем, който мен повече ме притеснява, че **ние нямаме никакво желание да разгледаме подобни идеи като цяло.**“*

...и пак от там:

„По време на Българското председателство на ЕС беше приет един документ – заключение на Съвета на ЕС, алтернативи на принудителните санкции...Този документ има препоръчителен характер, не е задължителен, но се оказва, че на фона на 27 държави членки България е много зле по отношение на алтернативите...“

Законодателството ни относно **МПС водачите**, употребили наркотични вещества, също е сред най-репресивните в Европа. България е единствената държава в ЕС, където в кръвта на водач не се търси, например незаконното вещество тетрахидроканабинол, а негови специфични метаболити, които се откриват дори седмици след последната употреба. Това се вижда и от данните на КАТ за установени нарушители. От въвеждането на крутите мерки през лятото на 2017-та досега са установени около 10 000 “нарушителя”!

Разбира се, ефектът върху пътната безопасност е нулев. И през 2017-та, и през 2018-та броят на загиналите и травмираните от “Войната по пътищата” остава непроменен съществено. Редно е да се изготви анализ и по тази тема, тъй като такъв не беше направен по време на промяната на закона през 2017-та, а вече над 10 000 осъдени криминално лица само по този член от закона е сериозна предпоставка за възникване на социален проблем и проблем с недостиг на местата в учреденията за лица, лишени от свобода.

Също степента на наказанието е несъразмерна с доказания риск към околните водачи. През 2016-та година е публикуван анализ по въпроса, което се уповава на данни от проучванията и в ЕС, и в САЩ.

В него се прави опит за количествено измерване на риска от ПТП при употреба на различни упойващи и наркотични вещества.

Той оценява, че хората под влияние на канабис (непосредствено след употреба) имат повишен риск от ПТП между 1 и 3 пъти, което е сравнимо с наличие на алкохол в кръвта от 0.1 промила – концентрация. Тази концентрация не се преследва от българското законодателство.

Употребилите алкохол в диапазон 0.8 и 1.2 промила имат между 5 и 30 пъти повишен риск от ПТП – нарушение, което в българското законодателство е административно – отнемане свидетелство за управление за определен срок и парична глоба.

Използването на телефон носи значително по-висок риск от ПТП, спрямо употребата на канабис – отново се наказва административно според нашето законодателство. Това показва нуждата от подробен анализ и предложения за редакция на закона. След продължителна комуникация с органите, натоварени със сертифициране и метрологичен контрол също открихме, че не са правени никакви практически замервания на анализаторите, които МВР използва за диагностика на слюнката на водачи.

Този много важен аспект на политиката ни по отношение на наркотиците е изцяло пропуснат в Стратегията и Плана, а също е коментиран живо по време на обсъжданията ѝ в НСНВ:

„...за първи път стратегията се обръща внимание на водачите, тук също стои един въпрос, който също ще предизвика и е редно да предизвика едно обществено обсъждане, вероятно и законодателни промени, визирам конкретно Наказателния кодекс, защото не знам доколко е проучена към момента съдебната практика в страната, визирам районните съдилища. Но виждането на повечето магистрати е това, че някой е употребил наркотик вчера не трябва да бъде повод да бъде съден днес. Това е проблема

за разграничаването на употреба и въздействие, който ние, експертите, говорим много по тази тема. Хубаво е да се види международния опит, защото повечето страни членки на Европейския съюз възприеха двойна система, която има две измерения и това би следвало да се анализира. Обяснявам, ако при един шофьор е доказана употреба на наркотично вещество, но няма въздействие, той да подлежи на административна санкция. ...Докато, ако е имало употреба с въздействие тогава вече да се разглежда като престъпление от Наказателния кодекс“

3. Заложени нереалистични очаквания за резултати

Стратегията не дава никаква яснота как ще бъдат постигнати следните резултати:

- Ограничен брой на проблемно и/или високорисково употребяващите.
- Променени обществени нагласи по отношение на зависимите към наркотични вещества.

Особено тревожна е втората точка. За първата, навярно никой няма очаквания, че държавата ни разполага с политическа воля, експертен и идеен капацитет да постигне намаляване на проблемно и/или високорисково употребяващите, след като Стратегията не променя съществено досегашния ни курс, а както изяснихме в Част 2, точка 1 от това Становище, сегашният курс е към постоянно увеличаване на редовно употребяващите. Органите на държавата обаче са напълно способни да постигнат обществени нагласи, в които стигмата към употребяващите изчезва.

Това би станало именно чрез приемане на европейските практики този проблем да се разглежда преди всичко като здравен, а не като криминален и морален. Точно както в обществото ни не съществува стигма към диабетиците, болните от едра шарка или рак, така може да постигнем същото с болните от наркотична зависимост. Уви, в Стратегията **липсват адекватни мерки за постигането на този очакван резултат**. Налични са бюджети за организиране на “кръгли маси, дебати и прессъобщения”. Ако тези мерки бяха ефикасни, навярно щяхме да сме се справили със стигмата още в началото на този век. Уви, със 100% убеденост заявяваме, че **ефектът от кръглите ви маси, дебатите ви и прессъобщенията ви ще е нулев**.

4. Закупуване на съвременна апаратура за анализ на наркотични вещества

Приветстваме това декларирано в Стратегията намерение. Като **единствената организация в България, която извършва качествен анализ на улични вещества с цел намаляване вредите от употребата им** (вместо за подвеждането под наказателна отговорност, с каквото се занимава цялата държавна техника и експертиза), сме изключително обнадеждени, че държавата ни най-накрая има намерение да се сдобие с техника, която да анализира новите психоактивни субстанции, защото ние също нямаме нужния технически капацитет.

За съжаление, в “План за изпълнение на Национална стратегия за борба с наркотиците 2019-2023” липсва реално намерение за закупуването на такава техника.

Действително в точка 3.1.1 от Плана е предвиден разход от 8000 лева за закупуване на анализатор, **но този анализатор е за слюнка**. Той отново **не може да отговори на нуждите** на институциите най-накрая да започнат да разработват програми за намаляване вредите от употреба, а отново ще става само и единствено за установяване на **криминално деяние**.

На планетата Земя не съществува слюнест анализатор, който да може да открие нова психоактивна субстанция. Съдейки по определения бюджет за анализатор и консумативи (тест-касети), можем да ви кажем кой е и той и без да е споменат изрично - Dreger DrugCheck 5000. Той открива **само и единствено популярните** вече вещества като опиати, (органични) канабиноиди, амфетаминоподобни субстанции. Държавните институции вече разполагат с достатъчно добра техника за откриване на същите и с десетки от същите машини разполагат органите на “Пътна полиция” и МВР - също постоянни членове на НСНВ. Този разход е крайно ненужен, стъпка далеч от правилната посока и изобщо не изпълнява поставените цели. Единственото, което ще направи е да донесе усмивка на служител от отдел “Продажби” на Дрегер сейфти България ЕООД...

Това е проблем, който отново е известен на НСНВ и споделян от негови членове

„България не отговаря на международните изисквания по технологичен капацитет, като ние нямаме нито една акредитирана лаборатория за анализ на наркотични вещества. Хубаво, че още никой от осъдените за употреба не се е усетил за това нещо. Защото ако бъде зададен въпроса, акредитирана ли е лабораторията, която е установила веществото? В България няма акредитирана лаборатория“

„Съседна Турция докладва над 500 смъртни случая в резултат на употреба на синтетични канабиноиди. Тук проблемът е, че ние няма как да ги установим. В България няма нито една лаборатория, която да разполага с технологичен капацитет, за да засече тези вещества“

В Плана се откриват няколко бюджетни пера, свързани със “задържане на вещества”. Редно е да бъдат включени и такива, свързани с установяване на опасни улични вещества и информиране на заинтересованите групи, с цел опазване на техния живот и здраве. Това ако смятаме, че употребяващите освен ковчег и затвор, заслужават и помощ от време на време, разбира се...

5. Изработване на мобилно приложение, с което ще се превантира употребата на нови психоактивни вещества, закупени от darknet

Може би преди да бъдат изхарчени над 30 000 лева от парите на българския данъкоплатец, трябва да почерпим опит от “Националната телефонна линия за наркотиците, алкохола и хазарта” и подобни на нея проекти, които гълтат около 100 000 лева бюджет и имат нулев ефект. Хората не се допитват до държавните институции, когато имат проблеми с наркотиците, не защото няма достатъчно добри и съвременни канали за комуникация с тях, а защото законата и институционална рамка ги разглежда преди всичко като престъпници.

Как очаквате тийнейджър да ви потърси за проблемна употреба, като първата ви работа ще е да го издадете на полицията?

Как очаквате възрастен човек да ви потърси като знае, че патрул на МВР ще го чака 10 минути след това, за да провери какво има в джоба му?

Нека оставим тези грижи на НПО сектора и да не занимаваме институциите с крайно несвойствени на капацитета и популярността им сред обществото дейности.

ЧАСТ III

“Заплахата“ от „засилване на интензитета на натиск и конкретните примери за промяна в режима на забрана на марихуаната в международен план, което отново поставя на дневен ред въпроса за нейната частична легализация“.

Това е толкова фрапиращ момент от Стратегията, че си заслужава отделна част. Смятаме за особено притеснително отношението на хората, натоварени с нелеката задача да съставят Стратегия за борба с наркотиците, вкарвайки в своя SWOT анализ възможността за либерализиране на тежкия репресивен режим, отнасящ се до конопа и конопеното растение, като „заплаха“.

Припомняме на авторите, че от 27 държави-членки на Европейския съюз поне 25 са с по-либерален режим от България. Считаме ли тогава, че Европейският съюз е заплаха за реализирането на Стратегията? Предлага ли тогава стратегията излизане на България от европейското семейство?

Припомняме, че поне три държави членки (Италия, Люксембург и Република Ирландия) са обявили, че започват процес на пълната легализация на „марихуаната“ (научете най-накрая, че става дума за Cannabis Sativa L. или по-известен в България като коноп и престанете да използвате ненаучни термини, молим Ви най-любезно), една държава членка (Холандия) има полулегален режим, и още около 10 държави-членки имат декриминализирани форми на контрол над растението. Нима те са заплаха за мира и общественото здраве в България?

Сериозно?!

Също така припомняме, че първичното състояние на всичко в този свят е да бъде позволено, нерегулирано, свободно. И всеки път, когато монополистът над насилието отнема свобода, въвежда регулация, забранява нещо, трябва да аргументира своите действия с очакване за постигането на по-висш обществен интерес. Тоест, когато държавата забранява нещо на своите граждани, от нея се очаква да разполага с доста добра обосновка защо това нещо трябва да е забранено и какъв по-висш обществен интерес ще бъде защитен, когато това нещо стане забранено. Това липсва при политиката ни спрямо конопеното растение. Никога, под никаква форма представител на властта в България не е аргументирал как нещата в България стават по-добре от факта, че вкарваме в затвора 18-19 годишни момчета, защото в раниците си имали по една цигара с „марихуана“.

Така че, приканваме авторите на Стратегията да излязат публично и да обяснят защо смятат опитите за модернизиране, нормализиране и либерализиране на остарялото и неадекватно българско законодателство по отношение на конопа за „заплаха“. Заплаха за удобните им чиновнически кресла може би, но не и за обществото.

Италия, Люксембург, Португалия, Чехия, Холандия и всяка друга държава-членка на ЕС, за която се сетите има по-високи показатели по отношение на обществено здраве спрямо България. Хората там живеят по-дълго, по-щастливо, по-богато... От това ли сме заплашени?!

ЧАСТ IV Предложения

На базата на гореизложените аргументи, притеснения, опасения, факти, данни (с които сте били запознавани и преди) изразяваме своето **несъгласие** с предложената под тази форма и вид Стратегия поради следните констатации:

1. Стратегията не показва нов и качествен подход по отношение на проблем, който прогресира заплашително последните 20 години.
2. Стратегията не показва воля за сериозни и решителни мерки, свързани с новите предизвикателства по отношение на наркотиците.
3. Стратегията разкрива междуинституционална некомпетентност по проблемите, свързани с наркотиците в България и още повече - с потенциалните работещи решения на тези проблеми.
4. Стратегията показва желание за запазване на статуквото, а статуквото означава повече смъртни случаи, повече употребяващи младежи, повече затворници.
5. Игнорирането на ключови проблеми, засегнати от членове на НСНВ по време на обсъжданията на Стратегията, разкрива съмнения за потенциален саботаж от страна на определена група от Министерство на здравеопазването към всеобщите усилия в посока запазване на общественото здраве.

Затова предлагаме:

1. С оглед изложеното в точка 1 на част II от това Становище, преди приемането на нова Стратегия, да се извършат обективни външни оценки на всички предхождащи нея стратегии.
2. С оглед всичко изложено в част I, II и III от това Становище да се стартира нов проект за Национална стратегия за борба с наркотиците 2019-2023, в чието съставяне да бъдат включени граждански организации, представители на интересите на гражданите, които употребяват наркотични вещества, терапевтични общности, експерти от частния и неправителствения сектор, външни консултанти от държави-членки на ЕС.

3. С оглед на изложеното в точка 3 на част I и точка 4 на част II от това Становище да се изготви подробен план за осъвременяване на технологичния капацитет на лабораториите, които отговарят за тестването на кръвни и други проби за наличие на наркотични вещества и да бъдат разписани конкретни отговорности на НЦФНН и НСИ по отношение на адекватно и реалистично изброяване на смъртните случаи вследствие на наркотици в България.

4. С оглед изложеното в точка 2 на част I от това Становище в новия проект за Национална стратегия за борба с наркотиците 2019-2023 да се даде приоритет на мерки и политики по намаляване търсенето, предлагането, ограничаване на употребата сред младежи и адресиране на ранната възраст на първа употреба на... алкохол!

5. С оглед изложеното в точка 2 в на част II от това Становище да бъдат предложени конкретни стъпки за изготвянето на законодателни предложения, касаещи:

- политики по въвеждането на алтернативи на наказанията при случаи на дребно притежание на вещества от Списък I и ясното дефиниране на „дребно притежание“, „маловажен случаи“ и други
- политики по либерализирането на режима за притежание и отглеждане на канабис
- политики, свързани с наказанията при водачи на МПС „след употреба на“ наркотични вещества, с оглед на въвеждането на двойна система и замяната на тежкото наказателно преследване с административно такова
- изготвянето на подробен анализ на законодателството на останалите държави-членки на Европейския съюз и спешното осъвременяване на българската законова рамка.

6. С оглед изложеното в точка 3 на част II от това Становище да бъдат предложени в Плана конкретни мерки за ограничаване тежкото стигматизиране на употребяващите наркотици от обществото ни.

7. С оглед изложеното в точка 5 на част II от това Становище да бъдат заличени от Плана всички точки, касаещи изготвянето на мобилно приложение и подобни...

8. С оглед на всичко изложено в горепосоченото Становище зам.-министърът на здравеопазването Светлана Йорданова и секретарят на НСНВ Славейка Николова да подадат оставки като пряко отговорни за ниското качество на предложената Национална стратегия, особено с оглед на факта, че вече е в просрочие цяла една година!

9. СВОБОДА ЗА КОНОПА!

14.10.2019
София

С много малко оставащо ми уважение,
Димитър Карагегов – програмен мениджър на БЛО и
основател на Liberty 420

